

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 378,147:811

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УСНОГО КИТАЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА АНАЛІЗ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Асадчих О.В., Ма Мінь

Інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються етапи і порядок проведення експериментального дослідження ефективності методики формування компетентності усного китайського діалогічного мовлення у студентів українських мовних вишів на середньому рівні вивчення китайської мови. Проаналізовано попередні і кінцеві етапи експерименту. Перевірено гіпотезу дослідження за допомогою методів спостереження та експериментальних процедур, систематизації і статистичного опрацювання експериментальних даних. Визначено критерії сформованості діалогічної компетентності філологів-синологів.

Ключові слова: студенти-філологи, усне китайське діалогічне мовлення, експериментальне навчання, середній рівень навчання китайської мови у мовному виші, критерії сформованості діалогічної компетентності філологів-синологів.

Постановка проблеми. Діалог як форма спілкування відома ще від часів існування людини. Тому науковці часто вважають, що організація діалогу – це побудова чогось цілком пізаного. Проте нині ефективність діалогічного мовлення постала як серйозна проблема у лінгвофілософії, лінгвістиці і лінгводидактиці. Адже у динамічному світі критерії ефективного діалогічного мовлення і їхнє застосування не є універсальним для різних культур, життєвих ситуацій, мовців.

Сьогодні в Україні велика увага приділяється навчанню студентів іноземних мов з подальшою їхньою професійною реалізацією на Батьківщині та за її межами. ВНЗ України готують молодих українців до міжкультурного діалогу. Найсерйозніше це відображено в програмних документах: «Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Положенні про організацію освітнього процесу» та Національній стратегії розвитку освіти в Україні.

У цьому річичі філологічна освіта рухається вперед найдинамічніше, оскільки діалог культур неможливий без сформованої мовно-мовленнєвої компетентності. Філологічні спеціальності у ВНЗ України надають українській молоді можливість оволодіння слов'янськими, європейськими, східними мовами, задовольняючи нагальну потребу країни у фахівцях різних галузей, які б вільно користувалися мовою для обміну інформацією, для встановлення професійних зв'язків, для досягнення порозуміння в діалозі культур. Тому метою навчання філологів у школі є не лише практичне оволодіння мовою, а й розвиток особистості студента, здатного брати участь у спілкуванні на міжкультурному рівні та самостійно розвиватися в житті й професії.

Аналіз останніх публікацій. Здійснено численні дослідження, які засвідчують прогрес у галузях: методики навчання класичних мов (В. Шовковий) [8], англійської мови в Україні і за її межами (Е. Васильєва [2], І. Короткіна [5],

Тарнопольський [7], Н. Смірнова [6]), тестології (О. Квасова [4]), усного англійського мовлення (О. Бочкарьова [1], О. Галанова [3]), розроблено жанрову лінгводидактичну модель викладання англійської мови для науково-академічних цілей (Т. Яхонтова [9]).

Мета дослідження – представити результати експериментальної апробації методики навчання майбутніх філологів-синологів усного китайського діалогічного мовлення на середньому рівні мовної підготовки.

Для досягнення мети поставлені наступні завдання:

- 1) зробити огляд організації експериментального навчання;
- 2) представити критерії сформованості діалогічної компетентності філологів-синологів.

Виклад основного матеріалу. Логіка експерименту реалізується у моделі планування дослідження і контролю за допомогою експериментальних процедур, спостереження і статистичного опрацювання результатів.

За класичним визначенням методолога експерименту в навчанні англійської мови Девіда Нунана (D. Nunan), компоненти експерименту, який проводиться для перевірки навчальної методики, визначаються як:

- 1) попередній (pre-experiment) на основі вихідного зрізу (pre-test)
- 2) контрольний (control), за результатами підсумкових зрізів (post-tests) [12, с. 40].

Їх можна вважати попереднім і кінцевим етапами експерименту. Між цими етапами викладач проводить послідовні експериментальні процедури, які є етапами методики навчання. Найновіші праці у галузі експериментальних методів дослідження навчання мов дають змогу вважати, що методологічна основа експерименту полягає в здатності визначити окремі чинники, дослідити їхній вплив на навчальний процес, встановити критерії оцінювання результатів і визначити

ти ефективність методики навчання [13, с. 58]. Ці чинники приймаються як вирішальні змінні, в той час як всі інші змінні розглядаються як несуттєві. Після їхнього впровадження і оцінки відмінності в кінцевому результаті навчання і вважатимуться показником ефективності методики. Дослідники традиційно закріплюють цей процес у послідовних формульованих експериментальних процедурах.

Експериментальна процедура – це специфічні дії і методи, що використовуються у проведенні конкретного експерименту для досягнення його мети. Форми і послідовність виконання експериментальних процедур, у яких беруть участь студенти і викладачі як суб'єкти експериментальної методики навчання китайського діалогічного мовлення, є головною частиною експериментальної перевірки ефективності методики. Узагальнені їхні типи відображено в змісті контрольних занять, які є матеріалом для контрольних зрізів на етапах дослідження.

Отже, наукова традиція засвідчує прихильність дослідників до трьохетапної моделі експерименту: 1) вихідний (констатувальний) етап, 2) етап експериментальних процедур, 3) контрольний після експериментальний аналіз. Таку модель ми використали у нашому дослідженні.

Мета експерименту – перевірка гіпотези дослідження за допомогою методів спостереження та експериментальних процедур, систематизації і статистичного опрацювання експериментальних даних.

Відповідно до мети експерименту було сформульовано його завдання:

- виявити попередній стан розвитку діалогічної компетентності студентів-синологів на середньому рівні мовної підготовки;
- сформувати контрольну та експериментальну групи;
- забезпечити умови експериментального навчання;
- провести експериментальні процедури;
- виявити результати формування діалогічної компетентності в умовах експериментального навчання;
- порівняти та проаналізувати результати формування діалогічного мовлення у студентів контрольної та експериментальних груп із використанням статистичних методів;
- оцінити навчання китайського діалогічного мовлення за визначеними критеріями;
- підтвердити чи спростувати ефективність запропонованої методики.

Гіпотезу експерименту становить припущення про залежність стану сформованості діалогічної компетентності філологів-синологів за умов:

- навчання на трьох етапах: 1) роботи з діалогом-зразком, 2) трансформованого діалогу з комбінуванням реплік, мовних одиниць і діалогічних ролей мовців, 3) створення креативного діалогу у мовленнєвій ситуації;
- розвитку мовлення в чотирьох типах діалогічної взаємодії (інформувальної, кооперативної, стимулювальної, дискусивної).

На думку Роберта Готсданкера (R. Gottsdanker) експериментальний план (design) – це тактика експериментального дослідження, втілена у конкретній системі експериментальних про-

цедур [11]. План залежить від мети і завдань дослідження, кількості осіб, груп, шкал і критеріїв оцінювання результатів, тривалості й умов експерименту. Важливими є методи збору інформації і статистичної оцінки даних. До плану експерименту (таблиця 1), як правило, входять декілька етапів.

Таблиця 1

План експериментальної перевірки гіпотези дослідження

Етап 1 (вересень 2016 року)	Попередні спостереження (<i>pre-experiment</i>) і вихідний зріз (<i>pre-test</i>) діалогічної компетентності в усіх видах діалогічної взаємодії.
Етап 2 (з жовтня 2016 року по травень 2017 року)	Проведення експериментального навчання (<i>експериментальних процедур</i>) на I, II, III етапах і організація контрольних зрізів I, II, III.
Етап 3 (з червня 2017 року по листопад 2017 року)	Інтерпретація і статистичний аналіз результатів навчання (<i>post-tests</i>).

Очікуваним результатом є повна сформованість діалогічної усномовленнєвої компетентності, яка має бути розвинена в абсолютній більшості студентів.

Оскільки головною формою навчання діалогічного мовлення в українських університетах є групова, за показник успішної реалізації інноваційної методики ми прийняли досягнення діалогічної компетентності в *кваліфікованій більшості* студентів експериментальної групи. Термін «кваліфікована більшість» (*super qualified majority*) запозичено із документів Ради Європи [10]. Зазвичай за таку більшість вважають біля двох третин осіб, що беруть участь в опитуваннях, голосуваннях, експерименті (більше від 60% або дві третини) [14, с. 561-563]. У методиці навчання усного діалогічного мовлення філологів-синологів кваліфікована більшість визначалася як понад дві третини студентів, які беруть участь в експерименті.

Критеріями сформованості діалогічної компетентності філологів-синологів було визнано повноту знань, правильність мовлення, прагматичну відповідність (доцільність) типу діалогічної взаємодії, креативність діалогу. З метою перевірки попереднього стану сформованості діалогічної компетентності студентів на початку I семестру 2016 року було зроблено вихідний констатувальний зріз у формі контрольного заняття, у якому перевірялися всі види діалогічної взаємодії.

Передекспериментальний зріз виявив приблизно однаковий рівень сформованості діалогічної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп. Загальний рівень сформованості китайського діалогічного мовлення на вихідному передекспериментальному зрізі було перевірено у 30 студентів із однаковими результатами початкового володіння китайською мовою (таблиця 2). Середній бал розраховувався за 100-бальною шкалою, за формулою 25+25+25+25 за кожним із чотирьох критеріїв у межах кожного з чотирьох типів діалогічної взаємодії. У кваліфікованій більшості студентів він виявився незадовільним для навчання китайського усного мовлення на середньому рівні мовної підготовки.

Таблиця 2
Результати сформованості діалогічної компетентності студентів на вихідному етапі навчання

Критерії				
Типи діалогічної взаємодії	повнота знань про форми і типи діалогів (25)	правильність мовлення (25)	прагматична відповідність (доцільність вибору) мовних одиниць до типу діалогічної взаємодії (25)	креативність діалогу (25)
Інформативна	Середній бал у кваліфікованій більшості учасників – 32			
Стимулювальна	Середній бал у кваліфікованій більшості учасників – 26			
Кооперативна	Середній бал у кваліфікованій більшості учасників – 27			
Дискусивна	Середній бал у кваліфікованій більшості учасників – 20			

Оскільки кваліфікована більшість учасників передекспериментального зрізу отримала близько четвертої частини від 100 можливих, такий рівень було оцінено як незадовільний для успішного оволодіння діалогічним мовленням на наступних етапах навчання.

Зважаючи на традиційно малу кількість філологів-синологів у групах, які вивчають китайську мову за спеціальністю «Східна філологія» згідно з програмою в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (11-18 осіб) і Київському національному лінгвістичному університеті (10-12 осіб) було прийнято модель обмеженої вибірки, за якої спостереження проводиться за виокремленими представниками різних груп та навчальних закладів, які продемонстрували однаковий рівень діалогічної компетентності після проведеного вихідного зрізу. Така вибірка (data sample) пропонується як зразкова сукупність даних, зібраних або вибраних із об'єктивної статистичної групи за визначеною процедурою. Це дало змогу забезпечити репрезентативність вибірки і відносно рівний склад учасників експерименту, незалежно від фактичного їхнього перебування в студентських групах університетів. Щоб коливання складу експериментальної і контрольної груп (таблиця 3) значно не відрізнялося від реальної кількості студентських груп філологів-синологів в університетах України, чисельність експериментальної і контрольної груп було зрівняно 15-ма учасниками з відносно рівною сумою балів за результатами передекспериментального зрізу.

Таблиця 3
Склад експериментальної та контрольної груп для участі в експериментальному навчанні діалогічного мовлення

Контрольна група		Експериментальна група	
Кількість студентів	Діапазон балів	Кількість студентів	Діапазон балів
3	45-41	2	45-41
5	36-34	4	34-30
5	29-27	7	29-27
2	Нижче за 25	2	Нижче за 25

Для виявлення результатів навчання діалогічного мовлення студентів-синологів на I етапі впровадження методики навчання було проведено *контрольний зріз I*. Контрольне заняття містило завдання і вправи, необхідні для з'ясування сформованості діалогічного мовлення з використанням діалогу зразка.

Для виявлення результатів навчання діалогічного мовлення студентів-синологів на II етапі впровадження методики навчання було проведено *контрольний зріз II*. Контрольне заняття містило завдання і вправи, необхідні для з'ясування сформованості діалогічного мовлення із застосуванням дій трансформування, комбінування, доповнення реплік і обміну ролями мовців.

Для виявлення результатів навчання діалогічного мовлення студентів-синологів на III етапі впровадження методики навчання було проведено *контрольний зріз III*. Контрольне заняття містило завдання і вправи, необхідні для з'ясування сформованості діалогічного мовлення із застосуванням творчих умінь студентів, уяви, створення вільних діалогів за уявними і реальними ситуаціями, опорами, малюнками, комунікативними цілями.

Кількісне оцінювання успішності студентів за чотирма обґрунтованими критеріями відбувалося за сумарним показником зрізів експериментальних процедур (таблиця 4), які проводилися на етапах навчання діалогічного мовлення студентів-синологів.

Таблиця 4
Розподіл балів за трьома зрізами результатів експериментальних процедур, що відповідають критеріям сформованості діалогічної компетентності

Зрізи результатів експериментальних процедур на етапах експериментального навчання	Критерії			
	Повнота знань про форми і типи діалогів	Правильність мовлення	Прагматична відповідність (доцільність вибору) мовних одиниць до типу діалогічної взаємодії	Креативність діалогу
I	25	25	25	25
II	25	25	25	25
III	25	25	25	25
Всього балів за результатами трьох етапів експериментального навчання	300			

Експериментальні процедури та контрольні зрізи дали змогу зафіксувати експериментальні дані для статистичного обчислення і перевірки ефективності методики навчання китайського діалогічного мовлення в університеті.

Зіставлення результатів, отриманих в контрольній та експериментальній групах, було верифіковано за критерієм Манна-Уїтні.

Висновки. Відповідно до мети дослідження підсумовано отримані результати.

1. Для проведення експериментальної перевірки ефективності методики навчання усного

китайського діалогічного мовлення було обрано класичну трьохетапну організацію експерименту, згідно з якою експеримент відбувається на констатувальному, формувальному і контрольному (статистичному етапах). Констатувальний етап тривав у вересні 2016 року, формувальний – з жовтня 2016 по травень 2017 року, контрольний етап – з червня по листопад 2017 року.

2. Критеріями сформованості діалогічної компетентності усного мовлення студентів-синологів визначено: 1) повноту знань про специфіку діалогічної взаємодії конкретного типу

(інформативної, стимулювальної, кооперативної, дискусивної); 2) правильність розуміння і вживання лінгвістичних засобів в усному мовленні; 3) відповідність (доцільність) вибору мовних засобів до характеру репліки (ініціативної, реактивної, ініціативно-реактивної); 4) вправність в інтерпретації, підтриманні, розвитку і завершенні діалогу. За цими критеріями визначено 3 рівні сформованості діалогічної компетентності в результаті запровадження в університетах України методики навчання усного діалогу філологів-синологів.

Список літератури:

1. Бочкарьова О. Ю. Характеристика англомовного методичного аудитивного повідомлення / О. Ю. Бочкарьова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – К.: Вид. Центр КНЛУ, 2005. – Вип. 9. – С. 201-209.
2. Васильєва Е. В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. В. Васильєва. – К., 2005. – 24 с.
3. Галанова О. А. Обучение стратегиям ведения научной дискуссии / О. А. Галанова // Теория и практика перевода и профессиональная подготовка переводчиков / Матер. междунар. науч. конференции / Пермский госуд. техн. ун-т. – Пермь, 2002. – 140 с. – С. 109-113.
4. Квасова О. І. Going for Degree / Professional English for Students of Linguistics: навч. посіб. / І. О. Квасова. – К.: Ленвіт, 2012. – 167 с.
5. Короткина И. Б. Академическое письмо: на пути к концептуальному единству / И. Б. Короткина // Высшее образование в России. – 2013. – № 3. – С. 137-142.
6. Смирнова Н. В. Академическая грамотность и письмо в ВУЗЕ: от теории к практике / Н. В. Смирнова // Высшее образование в России. – 2015. – № 6. – С. 58-64.
7. Тарнопольський О. Б. Writing Academically: A Coursebook for Teaching Academic Writing in English to Students of Linguistic Tertiary Educational Institutions: Посібник / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, М. В. Рудакова. – К.: Фірма «Інкос», 2006. – 228 с.
8. Шовковий В. М. Методика викладання класичних мов (Методичні вказівки до практичних занять) / В. М. Шовковий. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. – 58 с.
9. Яхонтова Т. В. Основы англомовного наукового письма: навч. посібник для студентів, аспірантів і науковців / Т. В. Яхонтова. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 220 с.
10. Gjersten F. Introduction to Qualified Majority Voting – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://euobserver.com/news/13183> – Назва з екрана. Дата звернення 21.01.2018.
11. Gottsdanker R. Experimenting in psychology Prentice-Hall, 1978. – 352 p.
12. Nunan D. Research Methods in Language Learning – NY: Cambridge University Press, 1992. – P. 40.
13. Phakiti A. Experimental Research Methods in Language Learning – London – NY-Bloomsbury Publishing, 2014. – P. 58.
14. Schermers H., Blokker N. International Institutional Law: Unity Within Diversity (Fifth Revised ed.). Leiden, The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. – P. 561-563.

Асадчих О.В., Ма Минь

Институт филологии

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ВНЕДРЕНИЕ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ УСТНОЙ КИТАЙСКОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС И АНАЛИЗ ЕЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Аннотация

В статье рассматриваются этапы и порядок проведения экспериментального исследования эффективности методики формирования компетентности устной китайской диалогической речи студентов украинских языковых вузов на среднем уровне изучения китайского языка. Проанализированы предварительные и конечные этапы эксперимента. Проверено гипотезу исследования с помощью методов наблюдения и экспериментальных процедур, систематизации и статистической обработки экспериментальных данных. Определены критерии сформированности диалогической компетентности филологов-синологов.

Ключевые слова: студенты-филологи, устная китайская диалогическая речь, экспериментальное обучение, средний уровень обучения китайского языка в языковом вузе, критерии сформированности диалогической компетентности филологов-синологов.

Asadchykh O.V., Ma Min

Institute of Philology

Kyiv National Taras Shevchenko University

IMPLEMENTATION OF THE EXPERIMENTAL METHOD OF TEACHING ORAL CHINESE DIALOGICAL SPEECH INTO THE EDUCATIONAL PROCESS AND ANALYSIS OF ITS EFFICIENCY

Summary

The article considers the stages and the procedure for conducting an experimental study of the effectiveness of the methodology of formation of competence of oral Chinese dialogical speech of students in the Ukrainian higher educational establishments at the intermediate level of teaching of the Chinese language. Preliminary and final stages of the experiment are analyzed. The research hypothesis was verified using observation methods and experimental procedures, systematization and statistical processing of experimental data. The criteria for the formation of dialogic competence of philologists-sinologists have been determined.

Keywords: students-philologists, oral Chinese dialogical speech, experimental teaching, the intermediate level of teaching the Chinese language in a language university, the criteria for the formation of dialogic competence of philologists-sinologists.